
12 82 **vardøger**

FRA AKKUMULASJON TIL KRISE I VERDENSØKONOMIEN

Om dette heftet 1

Ernest Mandel: De lange bølgene i den kapitalistiske utviklingen 4

Olav Fagerlid: En oversikt over marxistisk kriseteori 15

Rune Skarstein: Strukturforandringer i verdensøkonomien etter 1945 86

Shaun Hargreaves Heap: Den internasjonale profittkrisen 128

Rune Skarstein: Fra akkumulasjon til krise i verdensøkonomien 150

Hans Ebbing: Planøkonomi, arbeidermakt og statskapitalisme 170

Arne Overrein: Kapitalisme, stat og arbeiderbevegelse
— Kommentarer til Ebbing 199

VARDØGER 12 82

- januar 1982 -

Vardøger er et marxistisk tidsskrift som spenner over et vidt felt av temaer. Dets viktigste oppgave er å formidle samfunnsanalyser og dokumentasjoner for å bidra til avklaring av spørsmål som er vesentlige for den sosialistiske bevegelsen.

Vardøger kommer ut uregelmessig, når utgiverne har stoff de mener er verdt å publisere, med inntil to numre i året.

Redaksjon: Olav Fagerlid, Anton Hellesøy, Lars Mjøset, Arne Overrein, Rune Sakslind, Rune Skarstein, Knut H. Sørensen.

Redaksjonsråd: Håkon With Andersen, Martin N. Bernsen, Ådne Cappelen, Hans Ebbing, Narve Fulsås, Marit Bergum Hansen, Arnulf Kolstad, Elin Kvande, Torill Melhus, Petter Nore, Øystein Rottem, Inger Johanne Sand, Signe Syrrist, Einar Terjesen, Hallvard Tjelmeland, Knut Venneslan, Knut Ågotnes.

Ansv. redaktører for dette nr.: Anton Hellesøy og Rune Skarstein.

Tidsskriftets adresse: Postboks 2803
7001 TRONDHEIM

Vardøger (ca. 200 s.) koster i abonnement kr. 30,- pr. hefte. For biblioteker og andre institusjoner er abonnementsprisen kr. 40,-. Vardøger betales ved mottakelsen av hvert nummer over

postgiro nr. 3 22 36 74, eller over
bankgiro nr. 4200.28.05876.

Tekster til Vardøger må ikke ettertrykkes uten redaksjonens tillatelse, eller tillatelse fra forfatteren.

Om dette heftet

Siden sist vi ga ut et Vardøger med verdensøkonomien som tema (*Vardøger 4*, 1971: EEC - EUROPEISK KAPITALISME I EKSPANSJON), har tallet på registrerte arbeidsløse i OECD-landene økt med ca. 18 millioner, eller blitt omtrent firedoblet. Nå (nov. 1981) er det ca. 25 millioner registrerte arbeidsløse i OECD-området og nesten 10 millioner i EF-landene. (Jfr. for øvrig tabell 1, s. 152, i dette heftet). Denne utviklingen er ett av mange uttrykk for stagnasjonen i verdensøkonomien som satte inn i 1973, og som ingen - aller minst økonomene - foreløpig kan se verken enden på eller følgene av.

I forrige nummer av Vardøger prøvde vi blant annet å vise hvordan etterkrigstidens økonomiske vekst i Norge - i sosialdemokratisk politisk regi - var sterkt orientert mot verdensmarkedet. Gjennom denne prosessen er den norske økonomien blitt fast innvevd i verdensøkonomien. Det er også viktig å være klar over at selve vekstprosessen var betinget av en slik innfletting. Nå har riktignok bruken av oljepengene dempet krisetendensene her til lands. Men innflettingen i verdensøkonomien gjør at den internasjonale krisa vil slå igjennom i den norske økonomien også, om enn ikke med samme styrke som den herjer i andre land. Det er, kort sagt, en ubrytelig sammenheng mellom kapitalistisk vekst og kapitalistisk krise.

Når det gjelder å forstå den internasjonale økonomiske krisa og å trekke strategiske slutninger av denne forståelsen, er ikke venstresida i Norge særlig godt rustet. Det lille som ble lært av politisk økonomi under den mer oppstemte perioden for noen år siden, er stort sett glemt eller stilltiende forlatt. Derfor er det nå lett for at folk som er utstyrt bare med den vanlige sosialøkonomiske verktøykista, blir venstresidas rådgivere i krisespørsmål. Men hva har borgerlig økonomi å varte opp med her? I alle fall helt til ganske nylig har økonomiprofesjonen

betraktet kriser i kapitalismen som et historisk tilbakelagt fenomen. Først og fremst takket være økonomenes "nye" og "moderne" verktøysett skulle økonomiske kriser være overvunnet for all fremtid. (Jfr. sitatet av Paul Samuelson, s. 4 i dette heftet.)

De som ville ha æren for suksessen, får nå kritikk for fias-koen. Derfor er det de trofaste keynesianerne som er satt i størst forlegenhet overfor kapitalismens nye krise. Dette gjør at erkemotstanderne deres innenfor profesjonen får boltre seg uhemmet igjen uten å møte nevneverdig motmæle. For noen måneder siden utbredte Milton Friedman sine tanker om den "frie" kapitalismens velsignelser til det norske folk. Slike tanker gjennomsyrrer også forslagene til en borgerlig krisestrategi som utarbeides av mer seriøse "grupper" og "utvalg". Vi sikter til fenomener som Den trilaterale kommisjon, McCracken-gruppen (oppnevnt av OECD), og her til lands Oslo-gruppen. Forslagene til kriseløsning som disse gruppene presenterer, er bare modererte utgaver av de anakronistiske hestekur-oppskriftene til Milton Friedman, Friedrich von Hayek og andre. Derfor er også forslagene deres like til forveksling. Som om de skulle ha drevet ren avskrift av hverandre, foreslår de: reduksjon eller i det minste innstramning av offentlige utgifter; oppgivelse av full sysselsetting-politikken; avvikling av sosialpolitikken; reduksjon av offentlige overføringer særlig til private hushold; redusert nivå og mindre progresjon i beskatningen; begrensninger av fagbevegelsens makt osv.

At disse kriseløsningsforslagene er null verdt for sosialister, er åpenbart. Vi tviler til og med sterkt på om borgerskapet på litt sikt vil ha særlig glede av dem. Men både mengden av slike forslag og publisiteten som de får, viser at det nå er borgerskapet og ikke arbeiderklassen som er på offensiven. I denne situasjonen er det viktig for venstresida å forstå *grunnlaget for borgerskapets krisestrategier*, slik at vi kan bli i stand til å forholde oss til dem. Blant annet en slik forståelse har vi prøvd å utvikle i dette nummeret av Vardøger. Riktignok har vi ikke, som Oslo-gruppen, hatt et styre på 7 medlemmer, et råd på 47 og eget sekretariat. Vi har heller ikke, som Oslo-gruppen, holdt 23 styremøter og 7 rådsmøter ved utarbeidelsen av Vardøger 12. Vi disponerer, mildt sagt, over mindre økonomiske ressurser. Likevel synes vi ikke det er ubeskjedent å hevde at Vardøger 12 har mer å tilføre venstresida enn Oslo-gruppens rapport har å tilføre borgerskapet.

Flere av artiklene i dette nummeret bygger mer eller mindre uttrykkelig på perspektivet om "de lange bølgene" (også kalt "kon-
dratieff-bølgene") i den kapitalistiske utviklingen. Det er

neppe noen som har bidratt mer til denne problematikken enn Ernest Mandel. Derfor åpner vi nummeret med en artikkel av ham om dette temaet. Den neste artikkelen, av Olav Fagerlid, utvikler videre den teoretiske rammen for nummeret. Fagerlid begrunner at av de forskjellige variantene av marxistisk kriseteori er det teorien om sammenhengen mellom akkumulasjon og profitttratefall som forklarer best den kapitalistiske krisa. I lys av denne teorien blir det også mulig å forstå de borgerlige kriseløsningsstrategiene, og ikke minst deres begrensninger. I den tredje artikkelen analyserer Rune Skarstein strukturforandringene i verdensøkonomien etter 1945. Han viser at disse forandringene var nødvendige motstykker til den raske økonomiske veksten, samtidig som de la en del av grunnlaget for ny stagnasjon. Deretter følger en artikkel av Shaun Hargreaves Heap om den internasjonale profittkrisa i 70-årene (basert på nytt materiale fra OECD). Heap drøfter også empirisk observerbare årsaker til kriseutviklingen. Denne analysen blir fulgt opp i den etterfølgende artikkelen av Rune Skarstein, som også drøfter hvilke politiske perspektiver og alternativer kriseutviklingen åpner for.

De to siste artiklene av Hans Ebbing og Arne Overrein er bidrag til en strategidiskusjon som tar utgangspunkt både i Vardøgerll og 12. I den nåværende politisk tvetydige og uklare situasjonen er det ikke mulig å legge fram avklarte og entydige strategiske perspektiver. De to strategi-innleggene reflekterer denne uklare situasjonen. De representerer ikke avslutningen, men heller en begynnelse på en nødvendig diskusjon på venstresida.

Redaksjonen

Noen må spise grøt – mens andre blir rike ...

**Kontrast nr. 6/81: Boligpolitikk
Hvem subsidieres? Hvem betaler?**

- Boligpolitikken fra krigen til idag
- Boligformuens veier og avveier
- Om boutvalgets innstilling

Av innholdet forøvrig:

- Intervju med Bani Sadr
- Kvinnelitteratur og kvinnepolitikk
- «Fra Kanel til Kokain» – Nytelsesmidlenes historie

ISALG NÅ – LØSSALGSPRIS KR. 29,–